СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIV. Ч. 227. Джерзі Ситі, Н. Дж., вівторок, 29-го вересня 1936. — VOL. XLIV. No. 227. Jersey City, N. J., Tuesday, September 29, 1936. THREE CENTS

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ — ЦЕ НАЙСИЛЬНІША ОПОРА УКРАЇНСТВА В АМЕРИЦІ. СОЮЗОВІ РЯДИ — ЦЕ РЯДИ УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ В АМЕРИЦІ. СОЮЗ — ЦЕ ОПОРА ПЕРЕД ВИНАРОДОВЛЕННЯМ. СОЮЗ — ЦЕ НАЙПЕВНІША ЗАПОРУКА, ЩО ЯК ДОВГО ВІН ТУТ ЖИТИМЕ, ТАК ДОВГО ЖИТИМЕ УКРАЇНСЬКЕ ІМЯ В АМЕРИЦІ. ТОМУ БУТИ В У. Н. СОЮЗІ, МАТИ В НІМ СВОЇ ДІТИ, А ПОЗАТИМ ЩЕ Й ПРИЄДНУВАТИ ЙОМУ НОВИХ ЧЛЕНІВ — ЦЕ ЗНАЧИТЬ БУТИ ПАТРІОТИЧНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ЛЮДИНОЮ, ЗНАЧИТЬ МАТИ СЕРЦЕ ДЛЯ УКРАЇНИ, ЗНАЧИТЬ ДБАТИ ПРО МАТЕРІЯЛЬНЕ, МОРАЛЬНЕ Й НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАШОЇ ІМІГРАЦІЇ В АМЕРИЦІ.

АМЕРИКА ПІДДЕРЖУЄ АКТИВНО СВОЮ МОНЕТАРНУ УГОДУ

ВАШИНГТОН. — Згідно з угодою між Злученими Державами, Англією й Францією щодо піддержання умовленого курсу доляра, франка й стерлінґа, американський уряд кинув на ринок коло пять міліонів долярів, щоби піддержати крус англійської монети, коли Росія попробувала цей курс знижити.

Американський уряд не лише кинув на ринок цю велику суму, але ще й заповів, що буде далі давати гроші на закупно англійської монети, якщо Росія буде далі її продавати, щоб збивати її ціну.

ЛАНДОН ПРОТИ ЗАКОНУ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

МІЛВОКІ. — У своїй черговій виборчій промові републиканський кандидат Ландон виступив проти Рузвелтового закону про забезпечення. Він запевняв слухачів, що Републиканська Партія переведе закон про пенсії для людей понад 65 літ життя і цей закон буде добре фінансований.

Він заявився проти федерального законодавства про забезпечення проти безробіття.

Ландон говорив у „Мілвокі авдиторіюм" у присутності 7,000 осіб. На менших зборах у цьому місті Ландон говорив про потребу релігійної й національної терпимости.

СТАЛЕВА ЮНІЬ ЗАПОВІДАЄ БОРОТЬБУ.

ПИТСБУРҐ (Па.). — Филип Морей, голова орґанізованого комітету сталевих робітників, заявив, що орґанізація сталевих робітників уже поступила настільки наперед, що робітнича юнія виступить незадовго з домаганнями до фабрикантів щодо висоти робітничої заплати.

ВИКОРИСТОВУЮТЬ ДОПОМОГУ БЕЗРОБІТНИМ.

ГАЙД ПАРК (Ню Йорк). — Ля Ґвардія, посадник міста Ню Йорку, заявив на своїй конференції з президентом Рузвелтом, що деякі підприємці наймають людей, що побирають допомогу від уряду, та домагаються, щоб вони далі побирали допомогу, а рівночасно робили для підприємців за низьку заплату.

Оба урядники обдумували засоби, якими можнаб викорінити цю практику.

ПОЖАРИ ЛІСІВ.

МАРШФІЛД (Ореґон). — Пожар лісів знищив надморське місто Бандон, положене в полудневозахідній частині стейту Ореґон. В пожарі згинули 7 осіб, а 1,500 лишилися без даху над головою. Шкоду обчисляють на півтора міліона долярів.

РОЗІРВАЛАСЬ ТАМА.

ДАЛАС (Текса́с). — У Вако, 90 миль звідсіля, ріка Бразос зірвала гату й залила східню частину міста. Коло 2,000 осіб мусіли втікати зо своїх домів. Стейтовий уряд проголосив військовий стан.

ПЕРЕКОНУЮТЬСЯ ПРО ВПРАВУ ПЕРЕДІСТОРИЧНИХ ЛІКАРІВ.

ЛІМА (Перу). — Перувіянський археольоґ Ґарасіо Тельо вислав до так званої кніники Маїв у Рочестері, в стейті Минесота, череп мумії якогось індіянина з племени Інка. Цей череп показує, що „власника" цього черепа хтось ударив каменем або палкою по голові так ильно, що розбив череп. На черепі є сліди операції трепанації (вирізування частини черепа), доконаної певно якимось індіянським лікарем. Череп показує, що оператор мав велике знання й вправу в того роду операціях.

Догадуються, що череп походить іще з часів перед добуттям Перу еспанськими добичниками.

О. КОКЛИН ДАЛІ ПОЛІТИКУЄ, НЕ ЗВАЖАЮЧИ НА ОСУДИ ДУХОВНОЇ ВЛАДИ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ (Па.). — О. Чарлз Е. Коклин говорив тут у суботу в „Мюнисипал Стедіюм" на вічу, влаштованім „краєвим союзом суспільної справедливости". Орґанізатори віча заповідали прибуття 100,000 осіб, тимчасом на промову прийшли 20,000.

Він виступав проти осторог, даваних йому духовною владою, кажучи, що він не прийме анонімних осторог. Він відповідав теж римо-католицькому архиепископові МекНіколасові, кажучи, що не має нічого проти вживання куль на охорону свободи, як голосами проти комунізму не буде можна йому зарадити. Він заявив, що далі буде говорити, поки йому явно не „наложать каганця".

Тимчасом Джозеф Шрембс, римо-католицький епископ Клівленду, в розмові з ґазетярами знову критикував промови о. Коклина. Епископ сказав, що коли о. Коклин називав президента Рузвелта проти-Богом, то він видно дався захопити гарянці красномовства. "Фраза о. Коклина про кулі й голоси", говорив епископ, „дуже нещаслива. Ми (в Америці) ще не досягнули до тої стадії, про яку говорив о. Коклин. Богу дякувати, ми ще є демократичним народом, що має добрий простий розум".

СЛІДСТВО НАД ШПИГУНСТВОМ ПРОТИ РОБІТНИКІВ.

На слідстві про робітниче шпигунство, котре веде сенатський комітет у Вашинґтоні, зізнали свідки, що одно підприємство, „Пинкертон Нешенел Дітектив Ейдженсі" удержує 200 тайних аґентів для слідкування за настроєм серед робітників та юнійною акцією. У минулому році ця орґанізація видала на оплачення своїх аґентів, що шпигують серед робітників, міліон долярів.

ПОСТЕРУНКОВІ ВБИЛИ ДВОХ ЛЮДЕЙ.

В любомльському повіті на Волині коло Загорян поліційна стежа стрінула двох підозрілих людей. Поліцаї намагалися їх вилеґітимувати, а коли ті ставили опір, постерункові стрілили й убили обох. Як виявилося, це були Литвинчук і Соя, відомі бандити, що були справжнім пострахом цих околиць.

КОНҐРЕС ЛІЛІПУТІВ.

Ліліпут, але багач-промисловець у Будапешті Ю. Ґонт орґанізує в столиці Мадярщини світовий конґрес ліліпутів, яких є 56,000 на світі. Мають радити, чи би якось не створити „держави ліліпутів", а щонайменше громади ліліпутів, де ці карлики могли би жити спокійно й без почування пониження, що його мають у взаєминах з нормальними людьми. Дальше мають знайти якусь охорону перед людьми, які використовують їхнє каліцтво для заробітніх цілей. Окремо мають ухвалити закон, який забороняв би ліліпутам продавати дітей до цирків і ярмарочних буд.

СТРІЛИВ СОБІ В ГОЛОВУ Й ПОЇХАВ РОВЕРОМ.

У Мілянувці під Варшавою в суспільному клюбі забавлялося веселе товариство, а в ньому й Зиґмунт К., свояк одного відомого польського патріота. Зиґмунт К. підпив собі порядно. Раз-у-раз велів подавати горівки, перекуски і т. д. Колиж прийшлося платити, виявилося, що Зиґмунт К. не має грошей. За нього заплатив один товариш. Коли товариство вийшло надвір, Зиґмунт К. витягнув нагло з кишені револьвер і стрілив собі в голову. Куля не була смертельна. Вона спинилася в черепі, але не нарушила мозку. Товариші кинулися рятувати, але Зиґмунт К. пручався з усеї сили. Врешті вдалося йому втекти. Він входив якийсь ровер, що припадково стояв коло склепу, і поїхав ним додому. Приятелі повідомили поліцію. Зиґмунта К. знайшли в ліжку. Він уже спав.

ПЕРЕВОДИЛИ ЛЮДЕЙ ДО СССР.

В селі Тудорів, рівенського повіту, викрили пачкарів, які займалися транспортом людей до СССР. Це: Євчук, два Ткачуки і Тульчук. Останніми часами вони намагалися перевести родину Мінчуків, але при тім їх схопили і замкнули в рівенській вязниці.

ПІДПАЛИЛА ДІМ, БО ВІДМОВИЛИСЯ ПРИНЯТИ ЇЇ НА НІЧ.

В кольонії Галерово коло Рівного спалахнула пожежа в забудуваннях військового осадника Ст. Чижа. Господарство Чижа винаймає Ст. Стажик. Вогонь знищив зовсім мешкальний дім і стодолу разом з цьогорічним, звезеним з поля збіжжям. Загальна шкода 3,000 злотих. Слідство виявило, що пожежа повстала з підпалу. Підпалила 24-літня хора на умі жебрачка Уляна Яремчук, якої не приняли попередньої ночі до згаданого дому на ніч. Палійку схопили. Вона вже карана за подібний проступок на два роки вязниці.

ЛЮБОВНІ ТРАГЕДІЇ.

В Лисці 52-літній Іван Гриниченко пробив баґнетом свою 19-літню пасербицю, яка не хотіла вийти за нього замуж. По вбивстві Гриниченко втік у ліси, а коли довідався про смерть пасербиці, впився й повісився на дереві. — В Товмачі служниця в аптиці. Єл. Козор, напилася більшої скількости алькоголю й опісля скочила до ставу з наміром втопитися. Її вирятували. Причина — нещасна любов.

ЩО РОБИТИ, ЩОБИ ПОХУДНІТИ.

В Оксфорді (Англія) лікарі устійнили новий спосіб, як лікувати від погрубіння, а точніше від стовстіння. Отже означили точну мірку щоденної їжі, конечної для організму тільки до життя, а не до товстіння. В склад цеї їжі входять вівсяні й пшеничні кашки, разовий хліб, молоко і його перетвори, деяка скількість яєць, багато овочів і ярин, якнайменше мяса, а як напій виключно чиста вода.

ВЕЛИКА ПОЖЕЖА НА МАДЯРЩИНІ.

В місцевости Госцутетені в комітаті Бач трапилася велика пожежа. В короткім часі згоріло пять мешкальних будинків і багато стаен, стодол, шпихлірів і т. д. В огні згинуло теж багато мертвого інвентаря. Від вогню займилися щогли електричних проводів і спалилися до тла. З цього приводу ціла округа залишилася без електричного освітлення.

СТРІЛЬНО ЗІ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.

В Підгородю, пов. Снятин, кількоро дітей знайшли в корчах артилерійське стрільно з часів світової війни. Діти вложили його до запаленої ватри, а 13-літній Іван Снігур ще й штовхав його зі всіх боків. Тоді стрільно вибухло, а його відломки розірвали йому черево. Снігур згинув на місці.

КРУТІЙ, ЯКИЙ ЛИХО КРУТИВ.

35-літній Ігнаци Штарк, гімназійний абсольвент з Богданівки у Львові, хотів легко жити. Пускався на ріжного роду більші й менші крутійства. Останніми часами він купував на рати в ріжних фірмах рівночасно радіо-апарати, вартости кільканацять тисяч злотих. Притім прдставлявся фальшивим назвищем залізничого урядовця, Т. Бавера, то знову студ. Л. Майзельса, користуючись притім фальшивими особистими виказками. Радіо-апарати, добуті на кредит, а також ровери, добуті з ріжних складів роверів рівночасно, обманець якстій передавав за песій гріш пачкарам і з цього гроша якийсь час жив. Вкінці його здемаскували й арештували. Окружний суд засудив його на 3 роки вязниці, апеляційний на таку саму кару, найвищий суд скасував цей присуд, а врешті апеляційний суд засудив обманця на 2 роки вязниці.

МІЛЮНЕР НАЙМИТОМ.

До купця Віліємса з Сент Джозеф, Мізурі, найнився на службу молодий парень Роберт Гол. Був напричуд добрим наймитом, та як минув рік, десь раптом пропав. Залишив лист, що мусить іти в світ, бо закохався в дочці хлібодавця і не сміє просити її руки. Може колись буде заможний, то вернеться. Віліємс розвів руками, дочка нагадала собі, що хлопець був вродливий і почала тужити. Пошукувала його цілий рік по Америці — надармо. Аж одної днини перед дім Віліємса заїхало роскішне авто, з нього висів панич-елеґант Роберт Гол. Було багато втіхи, як його приймали, а настала ще більша, як він виявив їм свою таємницю. Він не Гол, лише Геледжер і не наймит, лише міліонер. Його покійний батько, багатий фабрикант сталі, коли вмирав, наказав йому не женитися, поки добре не пізнає людей і світу, бо нинішній світ поганий, а люди зрадливі. Хто бідний, скоріше пізнає світ, тому молодий міліонер рішився стати на рік наймитом. За той рік пізнав не тільки світ і людей, але й дівчину, що її хоче мати за жінку.

ЗМІНИ НА ВИСОКИХ ПОЗИЦІЯХ У БОЛЬШЕВИКІВ

МОСКВА. — У Советах прийшло на найвищих позиціях до змін. Місце крівавого Яґоди, дотеперішнього голови ГПУ, заняв Николай Єзов. Сам Яґода заняв місце комісара комунікації, яке передтим занимав Риков. Ці зміни прийшли так нагло, що навіть серед найвищих советських кругів не знають добре, як їх пояснювати. Риков мабуть буде зовсім усунений. Його імя було згадуване в часі недавнього процесу проти Зіновієва і Каменева. Дехто каже, що усунення Яґоди з ГПУ є для нього карою за те, що він не врятував від смерти Кирова, скрито замордованого тому два роки. Інші знову кажуть, що ГПУ тепер хоче злагіднити свою роботу, тому на її чолі поставлено людянішого чоловіка, що ним має бути Єзов.

ПРИГОТОВЛЯЮТЬ НОВІ РОЗСТРІЛИ.

МОСКВА.—У скорому часі розпічнеться у Москві новий процес, цим разом проти 17 бувших високо поставлених большевиків. Серед них знаходиться бувший товариш комісара внутрішніх справ Сокольніков, ґен. Путна, бувший товариш наркома тяжкої індустрії Серебряков, дир. госбанку Уркус і інші. Процес має відбутися при замкнених дверях. Усім їм грозить кара смерти. Пятаков і Риков справді не знаходяться у цьому числі, одначе вони теж є під судом і грозить їм заслання на Сибір.

ПЕРЕМІНИЛИ СОБОР У ЧИТАЛЬНЮ.

КИЇВ. — Советська влада перемінила славний Володимирський Собор у Києві на читальню. Цю читальню має обслугувати бібліотека Академії Наук УССР, що призначила в тій цілі 120,000 книжок. Читальня відкрита від 1-го вересня ц. р.

НАСЛІДКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ ДЕВАЛЮАЦІЇ.

ЛОНДОН. — В Англії й Америці приняли прихильно рішення французького уряду обнизити вартість франка на одну третину. Знавці твердять, що це причиниться до поправи міжнароднього фінансового положення. Одначе це обниження мало погані наслідки на Швайцарію, якої валюта стоїть на тій самій висоті, що перед війною. Тепер французькі товари, які у відношенню до золота подешевіли, заливатимуть швайцарські ринки, зате швайцарські товари будуть такі дорогі, що тяжко буде продати їх у Франції. Супроти цього швайцарський уряд поважно застановляється над тим, щоб і собі поступити на зразок французького уряду та обнизити швайцарський франк на одну третину.

БОЛЬШЕВИКИ ХОТІЛИ СПЕКТИ СВОЮ ПЕЧЕНЮ.

МОСКВА. — У звязку з хвилевим хаосом, викликаним обниженням французького франка, большевики хотіли спекти свою печеню та в міжнародніх фінансових відносинах хотіли викликати ще більший заколот. У тій цілі вони кинули на нюйорські фінансові ринки міліон англійських фунтів стерлінґів зо своїх резерв, з надією, що це викличе поновну знижку фунта, до якого тепер достроюються інші валюти. Одначе американський уряд зрозумів большевицький рух і сам викупив цей міліон фунтів, не обнижаючи їх ціни. Большевики тепер обурюються на американський уряд, що він ніби зле зрозумів їх наміри.

ПОВСТАНЦІ ЗДОБУЛИ ТОЛЄДО.

БУРҐОС (Еспанія). — Еспанські повстанці здобули дуже важне місто, положене 41 милю від Мадриду, Толедо. Боротьба була коротка, але завзята. Льоялісти втекли з міста, залишивши 300 вбитих. Рівночасно повстанці увільнили форт Алькацар, у якому частина революціонерів, окружена з усіх сторін військами уряду героїчно оборонялася впродовж 10 тижнів. Здобуття Толеда зробило на лівих дуже пригнобливе враження.

ҐІТЛЕР ПРО ДЕМОКРАТІЮ.

БЕРЛІН. — З нагоди відкриття нової автомобілевої дороги в Німеччині Гітлер виголосив нову промову, в якій сказав, що за півтора, до чотирьох літ Німеччина визволиться від ввозу ґазоліни й ґуми, а буде виробляти ці продукти штучно вдома. При тій нагоді Гітлер згадав і про демократію й висказався про неї подібно, як колись Мусоліні, а саме, що вона може бути доброю тільки для багатих країв. „Якби ми мали — говорив Гітлер — чотири чи пять міліонів квадратових кільометрів кольоній, якби ми мали надвишку збіжжя, вугля, сирівців, таких як мідь, бронз, цинк, якби нафта випливала з нашої землі так, як з чужих земель, тоді, можливо, ми могли би позволити собі на демократію".

ІСТОРІЯ ПОВТОРЯЄТЬСЯ

Переслані з Варшави вісти подають, що селянські заворушення під владою польського уряду не переводяться. Ціле літо приходили вістки про селянські розрухи то в одній, то в іншій околиці. Цим разом говорить донесення про заворушення, що обняли вже не одно село, але аж три повіти: Замость, Грубешів і Томашів. Заворушення потягнули за собою багато жертв у людях. Донесення до „Ню Йорк Таймсу" з 25-го вересня говорить про 6 убитих: 1 жандарма та 5 селян. Притому доносять, що „пацифікація" ще не обняла всіх сіл, захоплених заворушеннями.

Згадане донесення до „Ню Йорк Таймсу" ріжниться від інших попередніх донесень того роду тим, що воно вперше не обмежується вже до подання самого факту заворушень, але старається знайти причину цього явища, причому не обмежується поданням льокальних причин, але дошукується в заворушеннях глибших суспільних причин.

Такий розслід спровокував зрештою самий польський уряд, подаючи про ці заворушення свою верзію пояснення. Каже польський уряд, що заворушення викликали комуністичні аґенти, що приєдналися до хлопської партії та під покришкою цеї законом дозволеної партії поширили запальну пропаґанду. Селянські орґанізації, каже донесення, заперечують цей офіційний рапорт і в нього справді можна поважно сумніватися. Адже знаємо, що польський уряд усе перед світом винує за заворушення того, на кого в даний момент піднимається публична опінія світу. Коли в світі не любили німців, то поляки за всякі заворушення в Польщі винували німців. Як тепер у світі опінія публична звернена проти комуністів, то вони за все винують комуністів. Навіть український національний рух узагалі, а український революційний рух спеціяльно, поляки вязали раз з німцями, то знову з комуністами.

Зрештою для всякої думаючої людини звісно, що і найзапальніша пропаґанда не поможе, як у громадянстві нема чого запалити, як там нема назбираного запального матеріялу, себто суспільного невдоволення. І в Польщі ніяка пропаґанда, чи законної польської селянської партії, чи підпольна пропаґанда беззаконної комуністичної партії, не викликалаб заворушень, якби не було селянського невдоволення.

Що це невдоволення є, це всі знають, і знають, яке його джерело. Це відкриває навіть кореспонденція „Ню Йорк Таймсу". Є нею не що інше як безземелля селян, викликане тим, що Польща ще й досі не розвязала аґрарної проблеми, себто не віддала селянам великих земельних посілостей. Військова диктатура „пулковніків" дивилася тільки за мілітарним престіжем держави в Европі і, занедбуючи найголовнішу проблему суспільної політики в краю, довела селян до такої розпуки, що селянським бунтам кінця нема. Диктатура показалася здібною будувати армію, але нездібною правити краєм. Скінчитися це може тим, що нова Польща розвалиться з середини, не зважаючи на військову потугу, як розвалилась історична Польща.

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА „НОВОГО РОЗДІЛУ"

(Справа над якою дебатують з нагоди президентської виборчої кампанії).

Функція грошей в економічному життю подібна до функції крови в нашому орґанізмі. Але таксамо, як кров мусить бути все в обізі й не сміє скупчуватися занадто десь у якомусь місці, таксамо гроші мусять бути в обізі й не сміють скупчуватися занадто в одних місцях. Коли гроші перепливають через кишені широкого загалу, коли той заґал може купувати за них ріжні продукти, то ці гроші сповняють свою функцію і в краю є добробут. Колиж гроші скупчуються в банках, або касах нечисленних одиниць, коли кишені загалу висихають, то тоді ці міліярди, без огляду на їх скількість, перестають сповняти свою функцію; в краю настає нужда, яка остаточно може довести до перевороту тої системи, яка ці міліярди створила і накопичила.

Обговорюючи функцію грошей, маємо на думці приватний капітал, який, щоб існувати, мусить функціонувати, себто перепливати через кишені найширшого загалу. Ці капітали, зробивши певний круг, можуть назад вертатись до центру. Одначе в тій хвилі ті, що стоять на сторожі приватного капіталу, мусять випускати їх назад в обіг. Бо коли грошеві капітали стримаються в якімнебудь місці, зараз повстає загроза для існування самого приватного капіталу. Бо капітал, це в першій мірі функція — рух, а не посідання нерухомих дібр, як неслушно деякі соціялістичні економісти його представляють.

По війні ці капітали занадто скупчалися по банках. Щоб рятувати себе, банкири мусіли випускати ці капітали якось знову між людей. Вони роздавали направо і ліво позички кожному, хто тільки міг їм дати сяку таку запоруку. Американський промисл, що вже був так неприродно розвинений внаслідок війни, далі розростався та уліпшувався. Заробітні платні також росли, але були замалі, щоб купити й зужити цю продукцію, що її витворював змодернізований американський промисл. В той час заграничні ринки корчилися. Компанії чимраз більше мусіли звертати увагу на внутрішні ринки. Вони давали людям продукти на кредит, на конто тих заробітних платень, що вони їх зароблять щойно в будуччині. Покупна сила людей, у порівнанню до продукції, зменшалася, люди задовжувалися, їх кишені висихали. Капітали скоро знову верталися до центрів, з яких капіталісти старалися горячково їх якось знову випустити в обіг. Так тягнулося до 1930 року, в якому ціла капіталістична система, перетомлена власними перегонами, затріщала. Настали часи економічної кризи.

Політика Демократичної Партії, що прийшла в Америці до влади в 1933 році, у першій мірі поставила собі на ціли орухомити ці скупчені капітали, пустити їх в рух, щоб вони функціонували, щоб гріш не марнувався по банках і касах, але щоб перепливав через кишені найширшого загалу.

Частинна девалюація доляра розрідила частинно американський гріш і надала йому більшої пливкости. Крім цього вона відтяжила трохи задовження людей і піднесла ціни на продукти. Але це ще не все. Введено цілу політичну систему, що прибрала назву „нового розділу". Практичними виявами цеї нової політики було ухвалення „Адміністрації Національної Відбудови", й „Адміністрації Поступу Праці". Перша мала на ціли унормувати відносини між працедавцями і робітниками, апелюючи до їх здорового розсудку й патріотизму, а друга мала штучно пібивати роботи, виробляючи пляни ріжних суспільних праць та фінансуючи їх державним грошем. І одна і друга змагали до одного і того самого, себто до оживлення капіталістичної системи, тільки перша прямувала до цього більще політичним шляхом, а друга-фінансовим.

В заложенню їх пляни були зовсім правильні і потрібні. Одначе в практиці вони показали багато недомагань. Передовсім показується ще раз, що капітали таки найкраще виконують своє завдання тоді, коли знаходяться в заряді приватних власників, себто в руках осіб, які можуть втратити їх, коли щось нерозумне зроблять, або можуть побільшити їх, коли ними розумно орудують. Коли капітали знаходяться в заряді урядової бюрократії, то та остання не дуже дбає про те, щоб ними розумно орудувати. Урядники, що орудують капіталами, не бояться втрати тих капіталів, бо вони не є їх власністю. Вони знають, що коли ті капітали розтратять нерозумно, то втрату покриє держава.

Ось і тому підносяться тепер часті закиди, що Адміністрація Поступу праці витрачала і далі витрачає грубі міліони на такі суспільні роботи й підприємства, які мало поплатні, а деколи навіть мало потрібні. Вона розбудовує, напр. комунікаційну сітку. Але в тому будує нераз такі шляхи, які стануть дійсно потрібні щойно за яких 20—30 літ, себто в часі, коли вони вже самі від себе знищаться. Будує також чудові почтові будинки, хоч старі деколи ще надаються до вжитку. Будує ріжні люксусові заведення, купелі, літні ресорти і т. п., забуваючи за далеко важніші економічні потреби суспільности, які є пекучі.

Особливо републиканці гостро критикують демократичну адміністрацію за ці всі її підприємства, які називають згірдливо „бундоґелс". Одначе треба ствердити, що демократи мусіли в 1933 р. зачати наборзі щось робити, щоб стримані по банках капітали пустити в обіг і відвернути фінансову катастрофу, що загрожувала краєві. А дальше задержання старих капіталістичних принципів, себто вперте невтручування держави в приватні справи капіталу, булоб остаточно завалило цілу капіталістичну систему. Демократам, в обличчі катастрофального безробіття, не лишалося нічого іншого, а тільки задурно роздавати людям гроші, або видумувати якісь роботи і давати їм працю. Частинно вони схилялися до першої умови й давали людям гроші як запомогу. Одначе більше вони клонилися до робіт. І слушно. Бо коли суспільність працює, то не попадає у таку деморалізацію як тоді, коли задармо дістає гроші; а також тому, що такі підприємства, як будова шляхів, почтових будинків, купелевих заведень і т. п., хоч можуть бути не зовсім практичними, поплатними й економічними, всежтаки є корисними і як такі існують та будуть існувати, коли гроші, витрачені безпосередньо на поміч, цілковито пропадають, не оставивши ніякого сліду за собою.

Про це все знають добре й републиканці. В часі урядування Рузвелта вони нераз з демократами у тих справах кооперували.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc,
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Edited by Editorial Committee
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of tl Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ШЛЯХОМ НАЙСТАРШОЇ ДИПЛЬОМАТИКИ УКРАЇНИ

Державний устрій народу-країни, накладає на оформлення міжнародніх і внутрішніх справ своє тавро. Очевидно, державна канцелярія мусить придержуватися в окремих випадках якогось постійного зразку, за яким вона оформлює всі акти й документи публично-правної ваги. На жаль, як скрізь у народів, так і на українських національних просторах заховалося дуже небагато памяток саме нашої первісної державної канцелярії. А навіть з пізніших і наймолодших часів немає їх у такій скількості й послідовності, як це потрібно булоб для повного й правдивого представлення дій народу в даному відтинку часу. Тимто історико-фільольоґічна наука національної дипльоматики старається передовсім встановити хочби основний кістяк тих первісних державних актів, про які є деякі історичні дані, а там визначити їх внутрішню будову, а навіть зовнішній вигляд того, що не заховалося до наших часів, або дійшло до нас у зламках.

Якщо приняти за літописами, що початок руської держави йде від 6360—852-го року, коли то **покликано до впорядкування великої й багатої землі князів заморського норманського роду Русь,** то тільки на 55-му р. існування Новгород-Київського Князівства ми знаходимо в літописі такий уступ, що своєю внутрішньою будовою свідчить про міжнародню форму документу.

Це пунктації договору про мир між Русю і Греками 907 року, що їх встановили в імені князя Олега посли: Карл, Фарлоф, Вельмуд, Рулав і Стемид з грецькими цісарями Леоном і Александром та їх боярством. Умова була дуже вигідна для Олега і його дружини: по 12 гривен на кожну самостійну ладдю, а було їх 2,000, та окремо на городи — Київ, Переяславль, Полтеск (Полоцьк), Ростов, Любеч й ін., що в них сиділи великі князі під Олегом. Представники цих городів мали побирати з Царгороду на 6 місяців посольської належитости та на дорогу борошна, якорів, вужевок, вітрил — скільки треба буде. Зате руські дружини не мали пакостити грецькому населенню на грецькій же землі. Престіжеве застереження: купці входитимуть у город одними воротами нарівні з царедворцями за пропуском по урядових списках, по 50 мужа без зброї, для куплі без усякого мита. — На додержання тієї умови грецькі царі цілували хрест — як це було звичаєм у християн, а мужі руські Олега клялися на свою зброю Перуном і Волосом та **затвердили мир,** тобто по нинішньому обмінялися грамотами і приняли їх постанови.

Навіть без лишнього пояснення кожному ясним стане те велике значіння тодішньої київської держави, яким вона користувалась у столиці могутньої Візантії, що володіла тадї усією Малою Азією — аж до Персії — та Середземним морем з Елладою і значною частиною Балкану.

Одначе вже 911 р. князь Олег посилає знову своїх послів — опріч вище названих ще: Инегерда, Гуда, Руалда, Карна, Фрелава, Рюара, Актеву, Лидул-Форста й ін. у Царгород, але вже з письмом, у якому згадує про давніші договори устні й писані — для точної умови про любов і згоду. Умова ця обіймає довгий ряд пунктів-параграфів, що ясно окреслюють поведення обох сторін у випадках — шкоди, взаємних претенсій, тяганини-процесу, вбивства, покражу, помочі в часі бурі на морі, про виміну полоняників, про майно померлого, **що не лишив писаного заповіту,** та про видачу злодіїв. Цей акт міжнародньої умови в справах публично-правної ваги був списаний на двох хартіях (перґамінах) рукою Івана — писця від Олега для царів грецьких, і від царів Олександра і Льва для Олега місяця вересня 2, неділі 15 у літо 6450 (912 вересневого, 911 січневого року).

Олегів наслідник Ігор Рюрикович після походу з Печенігами на Царгород у 6452 (944) р. побрав був значну данину від царя Романа та повернувся домів. У 945 р. царі Роман, Констянтин і Степан вислали до Ігоря послів заключити знову (відновити) мир. Ігор виправив із царськими послами грамоту і своїх пятьдесять послів, що їх це письмо виразно називає, та ще ділить на групи: Івор — посол вел. князя Ігоря, спільні посли — Вуефаст Святослава Ігоревича, Іскусеви — княгині Ольги, Слуди — свояк Ігоря, Улєб Володиславів, Каніцар Передславин... жени Улєбової... та звичайні посли й купці. Стиль заключеного договору значно багатший, як попередній, та зміст його 16 уступів точніше формулований. Завдяки йому ми дізнаємося про існування т. зв. княжих хризовулів — золотих печатей для послів до царів та срібних печатей для купців. Від хвилини договору кораблі — ладді мали діставати окремі грамоти (види — пашпорти) в доказ того, що князь їх вислав; кораблі без грамоти мали бути задержувані до часу вияснення від князя. Головні постанови договору з 911 р. зібрано в одному уступі, за яким ідуть постанови про втечу челядина, кару за грабіж і покраж, про викуп полоняників, **про приналежність корсунської землі до греків** — її Русь не повинна займати війною, на війну із сусідніми землями цар Візантії вразі потреби обіцював поміч. Гирло Дніпра мало бути вільне для риболовлі корсунянам, а зимувати в ньому руським заборонено. Руського князя дружина боронитиме Корсуня од чорних болгар. Греків за провини на Русі каратиме цар. Право пімсти за близького свояка заховано. Вкінці йшли постанови щодо кар за образи, про взаємну військову поміч, спосіб виміни документів і про присягу на додержання умови.

З цього документу довідуємося про чимало нових справ у міжнародніх взаєминах та про південну границю впливу руської держави Ігоря аж до Корсуня та гирла Дніпра й до чорних болгарів. Політика Ольги в Царгороді та Русь доби Святослава Ігоревича (970), що таки надобре задумала осісти на нижньому Дунаї і похід Володимира Святославича на Корсунь у 988 р. — ось послідовні етапи розвитку того, про що є один натяк у постанові договору 945 р. про незайманість Корсуня. Святослав мусів навіть ствердити грамотою договору 971 р., що Русь не стане вмішуватися в справу ані наддунайської Болгарії, ані Греції, ані Корсуня. Але, хоч і переможений, він з гідністю і як рівний з рівним заключив умову з цісарем Візантії.

Правда, Святослав не вернувся додому, але його син Володимир, упоравшися з браттями, пішов на Корсунь, щоб через одружіння з царівною Анною, сестрою царів Візантії, самому промостити собі дорогу до престолу „царства царств". — Цю дорогу замкнули йому предтечі воїнів великого Аллаха й учня його „безбожного" і „богомерзкого Махмита".

Осьтак найдавніші памятки староукраїнської дипльоматики є водночас історією велико-державної політики на територіях сьогоднішньої України. — („Обрії").

І. Свєнціцький.

Улас Самчук.

ВІЙНА І РЕВОЛЮЦІЯ

Друга частина „ВОЛИНІ".

(17)

— Ну, Володику! Чогож ти такий сумний? Га? Що з тобою? Не любиш ти мене? Не хочеш книжок? Я ось тобі тут, подивись, скільки приготовила. Наші рускіе биліни... Ось про богатиря Іллю Муромця, ось...

— Ааа! Я то знаю! — аж викрикнув Володько. Я вже знаю. Він був на службі у Водимира Красного Сонечка і воював бісурменів та збив з сімох дубів великого Соловя розбійника... Але дайте... Я ще раз прочитаю...

— Ну, бач, каже вчителька. Ти знаєш вже більше, ніж я думала. Ах, ти мій синочок-... — вирвалося у неї і вона обняла Володька і міцно поцілувала в чоло. Після довго гладила його по голові. Володькові соромно і ніяково. Вона назвала його синочок. Хібаж він її?

— Ти, Володику, не маєш на мене гніватися. Я не хотіла тобі щось кепського зробити. О, ні... Ніколи... Я знаю, за що ти на мене сердишся, але я тепер сама шкодую, що так тоді випало. А Ганна також гарна дівчина. Вона казала, що у неділю прийде до мене... Хочеш, можеш і ти прийти...

— Ні... Я не гніваюся. Ет... То не те... Я... У вас... У мого дядька пішов на війну Василь... Від нього нема вістки... Я не знаю... У неділю мене напевно пошлють пасти худобу.

— Ну, як хоч. Матимеш час — зайди. А ось для тебе книжка, це пуделко. Матимеш на олівці, на пера, на ручки... Скажи свому татові і мамі, що учителька їх вітає і будь завжди добрий та слухняний.

Володько загорнув на оберемок книжечки, пуделко, поцілував учительку в руку і відійшов. Учителька провела його на ґанок.

Як йому було прикро. Прикро тому, що вона перша звернулася до нього і попросила вибачення. Йому булоб куди приємніше, колиб це він зробив перший... А так...

Хведот не чекав на нього. Коло маґазину звідкись вертається Ганка. Вона не тут мешкає. Вона мешкає по тому боці школи на долині.

Зустрілись не вітаючись. — Гершкова Теся обіцяла мені блюзку на Великдень, а ще до сьогодні не пошила... — каже Ганка.

— Чому? — сухо питає Володько.

— Каже, праці багато. А що мені до того...

— Мені в неділю треба піти до учительки... У чому я піду... А ти ще ходиш до школи?

— Ходжу. Сьогодні останній день. Хіба не знаєш?

— І я ходилаб. Дід посилають за вівцями... У нас їх щось з шестеро є. Тата мого таки вбили... — і повісила голову.

— У первих боях? — запитав Володько тільки тому, що не знав, що сказати. І вона мовчала. Тихо.

— Мабуть піду... — сказала нарешті...

— Треба йти, — сказав він. Обоє повернулися і відходять. Володько щось пригадує, обернувся і гукає: — Ганкоо!...

— Чогоо?

— Почекай. Ось я маю тут пуделко. Мені дала учителька, але нащо воно мені... Візьми.

Ганка усміхнулася й взяла. А після розійшлися.

Цілий день до вечора думав за Ганку.

— — — — — —

Знов гонив товар. Цього літа паренина на „придатку" під тилявецькими городами, тому не має нічого спільного з угорщанами.

Трапилась прикра пригода. Мало, мало, було не втопився. Ходив з вітром до копанки по воду, щоб полити свої дубочки. Став на кладку, та не видержала і трісла. Шубовснув у воду і захлинувся. При цьому викрикнув.

Перша почула мати, прибігла, затошніла, наробила лементу, стрібнула, як була, у воду і вирятувала.

З клуні летів розхрістаний батько. Схопив хлопця на руки і почав гойдати. Обличчя його червоне, напружене. Тіпав Володьком з усеї сили, поки не полилась ротом вода. Володько живий. Але усі його дубочки були знищені. Батько не вважав його працю за необхідну. Все одно нічого з того не вийде. Дубочки повиривав і викидав. Засохли навіть ті, що вже вчіпились були з землі за живе і зрослись з нею. Краще хай ростуть у лісі, на своїх місцях, там де їм треба рости.

Ця пригода на деякий час притримала розріст Володькової самопевности. Він перестав ходити дерти кубла, перестав драпатися по дубах, уникав товариства, а особливо німого.

Натомісць він заліз у гущавину книг. Ці славні, тихі приятелі оточили його зо всіх боків, розгорнули перед ним необмежені обрії і манили кудись — далі, все далі у безконечність, під зоряне небо, на степ розлогий, на моря та океани у борню з буревійними хвилями. Там хвилі, мов гори котять і бють об скелі, об ґраніт. Там блискавки ріжуть оливяні хмари, січуть їх легко на кусні і вітровими рухами розкидають, куди хочуть. Там грім клекоче, мов міліон орлів якоїсь незнаної породи.

(Дальше буде).

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ГЕМТРЕМК, МИШ.

День Українських Націоналістів.

Заходами місцевих відділів ОДВУ, ч. 4 і 24, як теж інших організацій, відбувся в Дітройті День Українських Націоналістів. До цього свята всі місцеві і позамісцеві націоналісти пильно приготовлялися. Одначе як надійшов назначений день, на превеликий жаль почав падати дощ, який зіспсував свято. Поприїздили гості з Толідо, Клівленду, Йонгставн, а навіть Шікаго. Прилетів теж на те свято український літак „Націоналіст". Одначе внаслідок непогоди свято не могло відбутися на отвертім просторі й щоб рятувати ситуацію, треба було запросити гостей до салі місцевого Українського Демократичного Клюбу. Свято відложено на 7-го вересня.

Другим разом погода вже була гарна, одначе вже не було тих позамісцевих гостей, що були першим разом. Всетаки свято відбулося гарно й мало великий моральний успіх, бо приїхав на нього знову український літак „Націоналіст" враз з українськими пільотами з Клівленду. Українські націоналісти і прихильники націоналізму з задоволенням оглядали свого літака й раділи в серцю, що наша молодь, подібно як молодь всіх інших культурних народів, починає плекати в себе летунського духа.

П. І. А.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

ШІКАГО, ІЛЛ. Три-квартальні збори Бр. Рожд. Пресв. Богородиці, від. 259, відбудуться в неділю, 4. жовтня, в годині 2-гій пополудні, в галі парохіяльній, 4950 Савт Павліна вул. Просимо всіх членів прийти на ці збори й вирівнати свої членські вкладки, бо як не вирівнаєте, то будете суспендовані. — Андрій Фоца, рек. секр.

ЗА УКРАЇНСЬКЕ ОБЛИЧЧЯ ПОДІЛЛЯ!

Вже від довшого часу українська преса звертає особливу увагу на Гуцульщину й Лемківщину, вважаючи ці землі за найбільш загрожені польським наступом. Безперечно, завдяки свойому ґеоґрафічному положенню й своєрідним умовам ці землі стали тереном сильної польської офензиви. Та ця офензива не обмежується до цих двох територій.

Подібну офензиву, а то ще сильнішу і в своїх наслідках успішнішу, як на Гуцульщині чи Лемківщині, бачимо на нашому Поділлю. І дивно. В той час, коли кожний польський наступ на Гуцульщину знаходить живий відгомін і відпір серед українського громадянства й про це пишеться широко в українській пресі, про послідовну і на широку скалю закроєну акцію польонізації нашого молоком і медом пливучого Поділля пишеться розмірно дуже мало, немовби на цьому терені не було ніякої загрози для нашого стану посідання.

В дійсності справа мається зовсім інакше! Вже за австрійських часів ми були свідками, як саме на цьому терені поляки старалися за всяку ціну закріпити свої позиції. Метою їх національної політики було, щоб якнайбільше врожайного подільського чорнозему перейшло в руки польських рільників та щоби шляхом скріплення польського елементу на цих землях створити сильний польський вал, що відтинав би нашу західно етноґрафічну територію від східньої. Ось чому головно в цю сторону була звернена кольонізація польського елементу, що напливав з Західньої Галичини, а то й з бувшої Конґресівки. Поруч кольонізації чималу ролю в польонізації Поділля й переході української землі в польські руки відгравали т. зв. мішані подружжя. Треба признати, що кольонізаційна акція при одночасній акції будування костелів чи каплиць спричинила нам вже перед війною дуже поважні втрати.

Ця акція поширення й закріплення польського стану посідання набрала ще більшого розмаху після прилучення Східньої Галичини до Польщі. Зокрема в останніх шістьох літах польонізація Поділля поступила дуже сильно вперед. Щоби не бути голословними наведемо декілька цікавих і достовірних цифер. У книжці „Тарґі Сходне" з мин. року знаходимо статтю під наг. „Доми Людове і капліце на Подолю". З тої статті довідуємося, що перед війною „Товажиство Школи Людовей" вибудувало на терені тернопільського воєвідства всього 36 домів. У 1930 р. було їх 50. Щойно в останніх роках будова „людових домів" поступає дуже скоро вперед так, що дня 1. січня 1935 р. було вже 257 вповні викінчених домів і 75 у будові. Отже разом було 333 „людових домів", з чого 245 мурованих.

При тій нагоді слід підкреслити, що для плянового ведення акції будови „людових домів" повстали по повітах спеціяльні орґанізації „кураторії будови людових домів і каплиць", а загальну опіку над ними перебрала „Воєвідська Кураторія будови людових домів і каплиць" в Тернополі. Ці кураторії випрацювали докладні пляни розбудови „людових домів" і костелів для всіх повітів. На підставі тих плянів сітка людових домів має збільшитися на дальших 242 домів. Нема сумніву, що цей плян скорше чи пізніше буде переведений у життя, тимбільше, що ця розбудова відбувається при фінансовій допомозі з урядових або самоврядних джерел.

Як бачимо, акція будови польських „людових домів" і костелів поступає дуже скорим темпом так, що вже внедовзі не буде ніодного села в тернопільському воєвідстві, де не булоб „людового дому" або костела.

Акція масової розбудови „людових домів" разом з акцією кольонізації нашого Поділля витворює справдішню загрозу для його національного обличчя, для нашого національного стану посідання. На це ціле українське громадянство мусить звернути як найбачнішу увагу. З нашого боку мусить піти плянова й послідовна акція — оборона нашого Поділля перед його польонізацією.

У відповідь на польську офензиву, в якій подали собі дружню руку всі польські громадські орґанізації та політичні угрупування, мусить наступити сконсолідована й суцільна акція з нашого боку. Всі наші товариства повинні ділати на цьому терені в тісному порозумінні, так, щоби ніодно село чи містечко, навіть там, де українці є в меншості, не залишилося без своєї читальні, чи Народнього Дому, в якому могли би знайти приміщення місцеві товариства. Одночасно слід би подбати про те, щоби всюди там, де живе хочби мала громада українців, побудувати церковцю.

Консолідація національних сил, служба українській національній ідеї, праця для збільшення українського стану посідання — це основна вимога нашої теперішньої дійсности. Зокрема на терені так сильно, під національним оглядом, загроженого Поділля ця вимога стає абсолютною, бездискусійною! —(„Новий Час").

М. Зашко.

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ НА РАДІО.

В середу, 30. ц. м. Український Народній Хор міста Балтимор відспіває кілька пісень від 8 до 8:15 ввечір зістації WFBR 236 М.-1270 Кс., під дирекцією Йосифа Свободяна.

Вище згадана стація є друга зряду і можна буде дістати з неї на дальшу віддаль від Балтимор. 227

Теодор Никула.

ЧИ СИТИЗЕН МУСИТЬ ЗРІКАТИСЬ КУЛЬТУРНОГО СПАДКУ.

(Вісімнацята стаття про горожанство та натуралізацію).

Закон вимагає, що заки чужинець стане ситизеном, мусить зізнати під присягою в суді, що „буде піддержувати конституцію Злучених Держав та рішучо виречеться старого краю, а особливо тої держави, котрої попередно був горожанином чи підданим. Дальше, що буде піддержувати та обороняти конституцію та закони Злучених Держав перед усіми ворогами, чужими та своїми, і вірно повинуватиметься всім приписам тихже".

Є добросовісні люди, котрі здержуються від старань про горожанство, бо думають, що неможливо для них зрікатися своєї батьківщини та спадщини, яку одідичили. Чи присяга вірности того вимагає? Чи це означає, що чужинець мусить виректися своїх традицій, забути свою мову, не признаватись до рідного краю, пірвати звязки та перестати думати про своїх рідних? Злучені Держави не вимагають такого безумства. У більшості випадків таке зречення булоб не тільки неможливе, але непожадане. Людина, котра виросла в ріднім краю, не може так легко відцуратися своєї культурної спадщини. Справді, що чужинець, котрий заскоро забуває про свої старі традиції, звичаї та привязання не буде добрим американським горожанином.

Чужинець, котрий стає американським горожанином, повинен віддатися Злученим Державам, зробити повну та безумовну переміну своїх громадських обовязків. Від нього вимагається глядіти вперед та пристосовуватись до інтересів прибраного краю. Коли він цього не може зробити, тоді не може щиро складати присяги вірности. Але це не означає, що він мусить відкинути старі традиції, привязання та обовязки. Чи подружжя вимагає забути матір, любов та привязання до неї? Певно, що ні! Хоч через подружжя приймається нові обовязки, котрі кладеться на перше місце, то це не значить, що треба відкидати спадщину або старе привязання. Таксамо мається справа з горожанством.

Звичано обовязки натуралізованого горожанина супроти його нового та старого краю не входять у тертя. Колиб зайшов конфлікт, треба бути готовим виконати ті повинности, котрі добровільно на себе принято. Тільки, наприклад, на випадок війни не повинно бути не лиш боротьби між сторонами та новими обовязками, але таке подвійне привязання це важний чинник для творення кращого міжнародного порозуміння та миру.

Традиції, звичаї, мистецтво та народні обичаї, які хто одідичив зі своєї батьківщини, являються часто найкращим дарунком іміґранта для прибраної вітчини. Цивілізацію у Злучених Державах збудували іміґранти, прибулі з усіх країв світу. Піонірі з Англії були тут серед перших осадників і від них Америка приняла мову та багато інституцій. Одначе вслід за тими першими осадниками приходили тевтонці, кельти, латинці, словяни та жиди. Всі вони приносили з собою власні відмінні традиції, здібности та культуру і віддали їх простій американській цивілізації, котра ще дальше твориться. Злучені Держави в порівнанні до інших це молодий край, а як незалежна нація всього 160 років старий, коли більшість іміґрантів приїхала з країв, котрі мають за собою історію та цивілізацію тисячу або більше років стару.

Рішаючись стати американським горожанином, чужинець не мусить покидати своєї культурної спадщини, але радше старатися передати що найкраще з того свому новому краєві. Він одідичив традиції музики та співу, мистецтва та штуки, звичаїв та творчости. Не тільки повинен з того всього користати, але обовязаний передати те все своїм дітям, а через них прибраній вітчині. Присяга вірности нових горожан це не тільки для Злучених Держав, але за словами одного з славних американських президентів: „Великим ідеям, принципам та надіям людської раси" — Америці, котра ще дальше твориться. ФЛІС.

Мусій Степанчук.

НАМ ТРЕБА ЖАРУ

Вже літо униз котиться,
Ох, як нам сонця хочеться!
Та не сонця-спраги,
А жару-відваги,
Де хіть і воля точиться.

Нам треба жару в нашу грудь,
Щоб не остигли ми отут;
Нам треба теплоти
Й до праці охоти,
Бо в нас важких завдань є труд.

Вогню нам треба, щоб жеврів,
Щоб серця й душі нам загрів,
Щоб силу і волю
Змінив в гостру зброю
І руки наші насталив.

Бо літо додолу вже йде,
Як лиш остигнем, — пропадем!
Тож силу готуймо,
У сталь загартуймось,
Кайдани певно розібем!

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Дня 27. вересня 1936 р. помер у 44 році життя в філядельфійськім шпиталі МИХАЙЛО КЛАПКО, член тов. ім. Івана Франка, від. 83 У. Н. Союзу. Похорон відбудеться в середу, 30. вересня, в годині 10-тій рано, з дому жалоби N. E. cor. Franklyn & Brown Sts.

В. И. П.

ПОЇЗД СМЕРТИ З МОДЕНИ

(ОДНА ЗО СТРАШНИХ ТАЄМНИЦЬ СВІТОВОЇ ВІЙНИ).

Напружена атмосфера в країнах Антанти.

Третій рік світової війни скінчився для Антанти фатально. На сході, наслідок російської революції відпав союзник, що на його незчисленні людські резерви ґенеральні штаби Антанти покладали дуже великі надії. Звільнені зо східнього фронту німецькі армії відбили на західньому фронті дві офензиви, французьку в Шампанії й англійську в Фляндрії. Відбили дуже кріваво; в французькій армії вибухли масові бунти й маршал Петен мусів привертати розхитану дисципліну масовими розстрілами; в збунтованих частинах розстрілили що пятого вояка... Італійська армія по розгромі на весні 1917 р. переходила тяжку кризу; англійська фльота втратила внаслідок німецької війни підводними лодками більше як половину тонажу.

Все це зложилося на незвичайно напружену атмосферу в країнах Антанти. В ґенеральних штабах та міністерствах дрожали на думку, що при таких настроях мусілоб статися на випадок іще одного сильнішого німецького удару, на випадок будьякого непередбаченого нещастя...

Грім.

В це нервове напруження в половині грудня 1917 р. громом ударила вістка про жахливу залізничу катастрофу під Сент Мішель у французьких Альпах. Нещастя було таке страшне, що перше, що союзні уряди зробили — були тайні надзвичайно строгі накази затаїти нещастя. Колиб вістка про нього буда тоді розійшлася — хто зна, як нині виглядалаб карта Европи... Та катастрофа під Сент Мішель наче у воду впала.

На стації Модена.

Вночі 12. грудня 1917 р. на французько-італійській граничній стації Модена панував незвичайний рух. 1,200 французьких вояків, свіжо звільнених з австрійського фронту над Піявою, ждали на дальший транспорт. Усім було спішно — всі їхали на відпустку; кожний був духом уже дома, мріяв про кільканацятьденний відпочинок після пекла Піяви.

Перед перон заїхав довжезний поїзд. На нього приступом кинулися відпустковці. На сходах і плятформах зробився гамір і метушня, за хвилину поїзд був повний, почалася тріскотня дверми й вікнами. Льокомотива тяжко сопіла та не рушала з місця. Пять, десять мінут.

З вікон почали нетерпляче визирати вояки. Хтось крикнув: Там до дідька, колиж та черепаха нарешті рушиться? — Цілий поїзд підхопив хором: „Ру-ша-ти! Ї-ха-ти!"

Машиніст остерігає.

З льокомотиви зіскочив машиніст, підбіг до ґрупи старшин, випрямився: „Слухняно голошу, поїзд перевантажений. Так не можемо їхати. Це страшенно небезпечне. На французькім склоні Альп зїзд дуже стрімкий, з прикрими закрутами. Не можу ризикувати. Це просто неможливе!"

— Що значить неможливе?! — гримнув один зо старшин на машиніста. — Офермо, ви хочете звати себе французом? Ви трус!

Машиніст пробував подрібно вияснити. Що поїзд занадто перевантажений, що на першому стрімкому схилі зірве ґальми і вирветься зпід влади машиніста. — „Ми в Альпах", — казав машиніст, — „а тут, коли поїзд почне летіти стрімголов, то не поможуть ні ґальми, ні протипара, нічого. Тоді зможете завтра позбирати наші кости в найближчій пропасті".

Старшина тупнув ногою. — „Чоловіче, коли ви зараз же вернетесь на льокомотиву й не відїдете, кажу вас арештувати і завтра рано поставити під мур. Ви зрозуміли?"

„Приказ!" Машиніст обернувся, побіг до машини. На східцях під ним вгиналися й дрожали коліна. Холодний піт виступив йому на чоло, як тягнув за ручку сигналового гудка; бліді уста шептали: „Пречиста Діво, молися за нас грішних..."

Зойкнув гудок, поїзд рушив. За хвилину зник на закруті.

Щораз швидша їзда.

Їзда стає швидша, і швидша, дерева, обриси гір, телеграфічні стовпи лише миґають. У вагонах, стовплені наче оселедці сидять вояки, всі 1,200, співають, гойкають, радіють відпусткою, молодістю. Той і цей примкнув очі й у пісні бачить своїх кільканацять безжурних днів дома, коло матери, дівчини... А поїзд жене все швидше. Дзвонять шиби, скриплять залізні визання вагонів, колеса й буфери тарахкають у щораз гострішому темпі. Цей і той усміхнувся. Алеж їдемо! Це називається темпо!

Наче сонна мара жене поїзд серед ночі. Тягар перевантажених вагонів щодалі бере верх над механізмами. Ґальми, розпалені тертям, відмовляють послуху, поїзд все більше котиться, як іде. Машиніст, випрямлений, задивлений у темну ніч, судорожно тягне за ручки від ґальм, від протипари; його обличчя щодалі камяніє. Поїзд мчить. Все швидше й швидше, з розмахом лявіни. За ним встають густі клуби чорного диму. Це від розпалення коліс та осей занялося дерево вагонів. Розмах кидає поїздом із закруту на закрут.

Катастрофа.

Поперед стацією Сент Мішель промчав поїзд наче вогненний хвіст комети. Страхітливе марево! При вікнах стовпилися бліді, викривлені жахом обличчя 1,200 вояків. Кулаки й коліна загримали в двері невблагано притиснені велитенським натиском повітря. Задзвонили торощені шиби, в пітьму з криком вискочили людські постаті. Полетіли в безодню. Стрімке узбіччя вкрилося розтрощеними трупами. Смерть пощадила лише небагатьох.

Останній закрут скінчився, понісся стрімкий прямий зїзд у долину. Довгий кількасот метрів, за ним гострий зворот на міст, перекинутий понад безодню.

Як огненне стрільно злітає поїзд вниз, на міст. Нараз, перед мостом, льокомотива стає дуба, перекидується, важко котиться на бік. Попри неї пролітають вагони, повні божевільних криків. Налітають на камінну балюстраду моста, розлітаються на тріски, один за одним. За мент із кількадесять вагонів купа обламків. Зпоміж них розлягаються крики й стогони. За хвилю бухає полумя, лунає нелюдський крик жаху і скоро стихає. Вогонь кінчить діло знищення й смерти.

Кругло 1,000 вояків згинули тої ночі. Молодих людей, що ціло вийшли зпід граду куль і гранат, мін і бомб, із мряк трійливих газів і надіялися на тиждень-два безжурного забуття.

Не диво, що французький уряд зробив усе, щоби затаїти це нещастя. Та велике диво, що вдалося затаїти. Про поїзд смерти з Модени ніхто не довідався, ніхто ні словом не писнув. Аж кілька місяців тому, в 18-ту річницю нещастя появилися перші вістки про нього, найперше в Злучених Державах, в Канаді й Анґлії. У Франції дуже нерадо про це пишуть і говорять. Ще нині певно неодна мати, що оплакує поляглого сина, не знає, як він поправді згинув. — („Новий Час")

М. Костишин.

БОЖКАМ КОМУНИ

Ви били в літаври на всі струни:
„Пролетарі, вставайте до обнов,
Спільно сотворим рай з комуни,
Лиш крови влийте до основ!"

Полилась кров, топтали труни,
На них з комуни рай повстав;
Рай! В нім мов круки рвали добро в купи,
Аж лютий голод запанував.

Крім нього „чистки" й Соловки кляті
Ковтали жертви, Боже хрань!
В раю закони ревіли завзяті,
Байдужно гуляла червона дрянь.

Щож виростало у цьому раю?
Неволя, рабство, сльози, кров.
Літаври замовкли мов в одчаю,
„Трудящих" не кличуть до обнов,

Бо кат найвний без вагання
Одів тиранський царський лахман,
Звірську найвність взяв за завдання,
А перед світом верзе блахман.

Про рай робочих... Сам мов на диво,
Між буржуї він носа ткнув
Тай бенкетує за рабське жниво,
За клич, комуну, за рай забув.

Нх! ви підніжки, божки комуни!
Ниж це „трудящих" новий лад,
Що у літаврах замовкли струни,
Режим вас гонить століття взад?

Де людськість ваша, а з нею віра,
Мораль братерство і чесноти?..
Марно пожерла комуна сіра,
Лиш до корита вчить вас іти.

Ідіть, благайте покірно ласки;
Мовчіть про дива, кривавий жах,
Хай божки носять з комуни маску,
Знай, на них прийде з пімстою крах.

ТАРЗАН І ЛЮДИ-ЛЕОПАРДИ. (16)

Вимахуючи хвостом гієни, Собіто ще раз закінчив: „Так, ти згинеш від моїх чарів продовж сімох днів". Чорні селюхи з подивом тепер гляділи на свого чародія. Вони були певні, що те, що говорив Собіто, було правдою, що впродовж сімох днів Тарзан згине від його надприродної сили. У цю хвилю чарівник справді виглядав страшно.

Одначе Тарзан стояв спокійно мов камінь і від погроз Собіта навіть не ворухнувся. „Я є Музімо", він заговорив твердо. „Я є дух предка Оранда. Собіто (тут він звернувся до чорних) є тільки звичайний чоловік. Його чародійний хвіст нічого не варт". З тими словами він вирвав чорному хвоста й підняв його згідри во вгору.

Після цього він шпурнув ним об землю і сказав: „Ось що робить Музімо з чарами Собіта!" Ці його слова викликали впрост несамовите враження на приявних чорних. Ще ніколи вони не бачили, щоб хтось аж так насміхався з чарів Собіта. Вони думали, що ось-ось земля провалиться і їх усіх, а бодай білого зухвальця поховає в собі.

Собіто попав у скаженину. Його очі загоріли, уста викривились, а з їх кутків почала випливати піна. Він стояв так хвилину, трясучись увесь. В його грудях розпуталось ціле пекло. Він цілком стратив розсудок і хотів тільки крови Тарзана. Миґом вирвавши з боку ножа, він підняв його й кинувся на Тарзана.